

БАТЛАВ.
МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН
ДАРГА

С.БЯМБАЦОГТ

БАТЛАВ.
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН
САЙД

Б.ЭНХБАЯР

2025.11.19

ТӨРИЙН НУУЦЫН ЖАГСААЛТ БАТЛАХ ТУХАЙ **ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 17-д “төр, түүний байгууллагаас хууль ёсоор тусгайлан хамгаалбал зохих нууцад хамаарахгүй асуудлаар мэдээлэл хайх, хүлээн авах эрхтэй. Хүний эрх, нэр төр, алдар хүнд, улсыг батлан хамгаалах, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн хэв журмыг хангах зорилгоор задруулж үл болох төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хуулиар тогтоон хамгаална” гэж заасан.

Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 3.6.3.2-т “Төрийн мэдээллийн ангилал, нууцын зэрэглэлийг оновчтой болгож, нууц хамгаалалтыг шинэ түвшинд гаргах эрх зүйн орчин, удирдлага, зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгоно” гэж, Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 5.4-т “иргэндээ үйлчилдэг, мэргэшсэн, чадварлаг ил тод, үр нөлөөтэй, ухаалаг төрийн албыг төлөвшүүлнэ”, 7.5-д “төр, иргэн, хувийн хэвшлийн мэдээллийн бүрэн бүтэн, нууцлагдсан, хүртээмжтэй байдлыг баталгаажуулж, өрсөлдөх чадвар бий болгоно” гэсэн зорилтыг тусгасан ба тус бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 5.6.3-т “Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод, хариуцлагатай байдлыг хангах, хяналт тавих зохицуулалтыг боловсронгуй болгоно” гэж, 5.6.8-д “Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны нээлттэй, ил тод байдлыг нэмэгдүүлж авлига үүсэх эрсдэлийг бууруулна” гэж тус тус заасан.

Түүнчлэн, Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 4.1.4.1-д “Төрийн үйл ажиллагаанд иргэдийн хяналт тавих тогтолцоог технологийн шийдлээр сайжруулж, шилэн ажиллагааг үргэлжлүүлж, төрийн нууцад хамаарахаас бусад бүх шийдвэр, тогтоол, гэрээ, хэлцэл, мэдээллийн санг олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгоно” гэж заасан.

Мөн Улсын Их Хурлын 2023 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар баталсан “Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр (2023–2030 он)”-ийн 10.1.1-д “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагын харьяа төрийн өмчит хуулийн этгээдийн төсөв, санхүү, худалдан авах ажиллагаа болон хуулиар

төрийн нууцад хамааруулснаас бусад мэдээллийг ил тод болгож, түүнд тавих хяналт, хариуцлагын тогтолцоог бүрдүүлнэ” гэж заасан.

Дээрх бодлогын баримт бичигт дэвшүүлсэн зорилтын хүрээнд төрийн үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдал, иргэдийн мэдэх эрхийн баталгааг хангах, авлига, хүнд суртлыг бууруулах, төрийн нууцын хадгалалт, хамгаалалт, хяналтын үр дүнтэй тогтолцоог бүрдүүлэх нь Төрийн нууцын жагсаалтыг хуулиар батлах хууль зүйн үндэслэл, шаардлагыг илэрхийлж байна.

1.2.Практик хэрэгцээ, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасны дагуу төрийн нууцлах мэдээллийг зөвхөн хуулиар тогтоох зорилгоор 1995 онд Төрийн нууцын тухай хууль, Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (2004 онд шинэчлэн найруулсан)-ийг тус тус баталснаар төрийн нууцыг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг анх удаа хуулиар зохицуулж, төрийн нууцыг хамгаалах тогтолцоо, эрх зүйн үндсийг тавьсан.

Тодруулбал, Улсын Их Хурлаас 1995 оны 04 дүгээр сарын 18-ны өдөр баталсан Төрийн нууцын тухай хуулиар төрийн нууцад хамааруулах зүйлийн хүрээг тогтоосон бөгөөд үүнтэй нийцүүлэн төрийн нууцад хамааруулах зүйлсийн жагсаалтыг салбар тус бүрээр 1995 оны Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (нийт-73), 2004 оны Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль (нийт-60)-иар тус тус баталсан байна.

Одоогийн зохицуулалтын уялдаагүй байдал: 2016 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр баталсан Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулиар төрийн нууцад хамааруулах мэдээллийн хүрээ, салбарыг нэгтгэн хуульчилж, тэдгээртэй нийцүүлэн мэдээллийн жагсаалтыг байгууллага тус бүрээр батлах эрхийг Засгийн газарт олгосон бөгөөд энэ нь төрийн нууцыг хуулиар тогтоох олон улсын нийтлэг зарчимд нийцэхгүй байна.

Хууль зүйн үндэсний хүрээлэнгээс 2023 онд Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээнд “...салбар, байгууллагын хэмжээнд төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалтад хуульд заасан төрийн нууц мэдээллийн хүрээнд хамаарахгүй мэдээллүүд багтсан”, “...Засгийн газраас аливаа мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулахад төвлөрч, нууцлах нь ач холбогдлоо алдсан мэдээллийг ил болгох асуудлыг орхигдуулж байна” гэж дурдсан байна.¹

“Монгол Улсын төрийн нууцад хамаарах мэдээллийн жагсаалт”-ыг Засгийн газрын 2017 оны 09 дүгээр сарын 13-ны өдрийн 247 дугаар тогтоолоор баталсан бөгөөд төрийн нууцын жагсаалтад нийт 33 байгууллагын 574 мэдээлэл байна.

Уг жагсаалтад 2019-2024 онд нийт 8 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан бөгөөд мэдээллийн жагсаалтаас хассан-2, өөрчлөлт оруулсан-3, нэмсэн-14 тохиолдол байна.

Хяналт, хариуцлага: Төрийн нууцын жагсаалтыг Засгийн газрын шийдвэрээр баталснаар Улсын Их Хурлын хяналт суларч, төрийн нууцын

¹ Хууль зүйн үндэсний хүрээлэн, Төрийн болон албаны нууцын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ, 2023 он, 14-15, 29 дэх хуудас.

жагсаалтыг үндэслэлгүй өргөжүүлэх, үүнтэй холбоотойгоор хүн хүч, техник технологи, зохион байгуулалтын хувьд үр ашиггүй байдлыг үүсгэж байна.

Төрийн нууцын жагсаалтыг ард түмнээс сонгон байгуулсан төрийн эрх барих дээд байгууллага Улсын Их Хурлаар хэлэлцүүлэн батлуулах замаар хууль тогтоох байгууллагын хяналтыг сайжруулж, ардчиллын зарчмыг хэрэгжүүлнэ.

Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах: Шүүхийн ерөнхий зөвлөлөөс ирүүлсэн судалгаанаас үзэхэд, 2013-2024 оны байдлаар Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан төрийн нууцыг хууль бусаар олж авсан-3, задруулсан-8, үрэгдүүлсэн-3 гэмт хэрэгт нийт 14 хүн ял шийтгэгдсэн байна.

Иймд төрийн нууцын жагсаалтыг үндэсний аюулгүй байдлын шинэ болон бодит аюул занал (кибер аюулгүй байдал, өндөр технологи, эдийн засгийн аюулгүй байдал) зэрэгт нийцүүлэн шинэчилнэ.

Хоёр.Хуулийн төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хуулийн төсөл нь мэдээ, баримт бичиг, эд зүйл, объект, үйл ажиллагааг Монгол Улсын төрийн нууцад хамааруулах, хууль хүчин төгөлдөр болох гэсэн хоёр зүйлтэй байна.

Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газар, Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөл, гадаад харилцаа, батлан хамгаалах, хууль зүй, дотоод хэрэг, эдийн засаг, байгаль орчин, аялал жуулчлал, барилга, хот байгуулалт, боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спорт, уул уурхай, зам, тээвэр, хүнс, хөдөө аж ахуй, хөдөлмөр, нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, эрчим хүчний асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, Авлигатай тэмцэх газар, төрийн аудит, Сонгуулийн ерөнхий хороо, Үндэсний статистикийн хороо, Цөмийн энергийн комисс, Төрийн албаны зөвлөл, харилцаа холбоо, мэдээллийн технологи, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, тагнуулын байгууллага, төрийн тусгай хамгаалалтын байгууллага, онцгой байдал, стандарт, хэмжил зүй, Үндсэн хуулийн цэц, шүүх, прокурор, аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын хэмжээнд төрийн нууцад хамааруулах мэдээллийн жагсаалтыг гаргаж, нууцын зэрэглэл, нууцлах хугацааг тодорхойлно.

Төрийн нууц нь “онц чухал нууц”, “маш нууц”, “нууц” гэсэн зэрэглэлтэй, нууцлах хугацаа нь мэдээллийн ач холбогдлоос хамааран байнга болон 10-30 жил хүртэл хугацаатай байхаар тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, хүрэх үр дүн, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тухай санал

Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хууль батлагдсанаар төрийн байгууллага, албан тушаалтан мэдээллийг үндэслэлгүйгээр нууцад хамааруулах явдлаас урьдчилан сэргийлж, улмаар төрд итгэх олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэн, салбар, байгууллагын хэмжээнд мэдээллийг төрийн нууцад хэт өргөжүүлэн хамааруулах эрсдэл хумигдаж, төрийн нууцыг зөвхөн хуулиар тогтоох Үндсэн хуулийн үзэл санаа баталгаажна.

Түүнчлэн, төрийн нууцын жагсаалт нь цаг үеийн шаардлагад нийцэж, төрийн нууцыг хадгалах, хамгаалах, ашиглах эрх бүхий байгууллагаас хууль хэрэгжүүлэхэд харьцангуй тодорхой, ойлгомжтой болно.

Дөрөв.Хуулийн төслийн Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай уялдсан байдал, шинээр боловсруулах болон нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн талаарх санал

Төрийн нууцын жагсаалт батлах тухай хуулийн төслийг хуульд заасан шаардлагын дагуу Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцүүлэн боловсруулна.

---o0o---